

פרשת שופטים תש"ע
עגלה ערופה

דברים פרק כא

(א) כי ימצא חלל באדמה אשר יקנן אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הקהו: (ב) ויצאו זקניך ושפטיו ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל: (ג) והיה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל: (ד) והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל: (ה) ונגשו הכהנים בני לוי כי גם בחר יקנן אלהיך לשרתו ולבכך בשם יקנן ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע: (ו) וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל: (ז) וענו ואמרו ידנינו לא <שפכה> שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו: (ח) כפר לעמך ישראל אשר פדית יקנן ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונפפר להם הדם: (ט) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני יקנן:

רש"י

(ב) **ויצאו זקניך** - מיוחדים שבזקניך, אלו סנהדרי גדולה: **ומדדו** - ממקום שהחלל שוכב: **אל הערים אשר סביבות החלל** - לכל צד לידע איזו קרובה: (ד) **אל נחל איתן** - קשה שלא נעבד: **וערפו** - קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות: (ז) **ידנינו לא שפכה** - וכי עלתה על לב זקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוויה. והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל: (ח) **ונכפר להם הדם** - הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון: (ט) **ואתה תבער** - מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג, והוא הישר בעיני ה':

אבן עזרא

(ז) ה"א **שפכה** - תחת סימן הרבים, כמו שפכה אשורי (תה' עג), ועל דרך דרש שישב לאחת, כי היד לשון נקבה ברוב. **וענינו לא ראו** - ויתכן, שהשם צוה לעשות כן העיר הקרובה, כי לולי שעשו עבירה כדומה לה, לא נזדמן להם שיהרג אדם קרוב מהם. ומחשבות השם עמקו וגבהו לאין קץ אצלנו. **וענו ואמרו** - כמו וענית ואמרת (דברים כו, ה) ושם אפרשנו:

משך חכמה

אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו - יתכן, שרמז לו, כי גם משה נכשל בזה, שאמר לא יאמינו בי (שמות ד, א), ועבור זה נצטרעה ידו, כמו שדרשו ז"ל (שמות רבה ג-ז), לכן אמר ואשר חטאנו, לכלול בזה גם אותו.

במדבר פרק יב פסוק י"א

ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

שמות פרק ד פסוק א

ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך יקנן:

משנה מסכת אבות פרק ד משנה יג

רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן:

המב"ם הלכות דעות פרק י

הלכה א / דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו', וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום, ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים.

הלכה ב / מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו, וכן צו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם.

מסכת מכות דף ט ע"ב

מתני'. להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען, שנאמר: (במדבר ל"ה) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר: שש ערי מקלט תהיינה, עד שיהיו ששתן קולטות כאחת. ומכוונות להן דרכים מזו לזו, שנאמר: (דברים י"ט) תכין לך הדרך ושלשת וגו'. ומוסרין להן שני ת"ח, שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו; רבי מאיר אומר: (אף) הוא מדבר ע"י עצמו, שנאמר: (דברים י"ט) וזה דבר הרוצח. רבי יוסי בר יהודה אומר: בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט, וב"ד שולחין ומביאין אותו משם, מי שנתחייב מיתה בב"ד - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו, מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: (במדבר ל"ה) והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו'.

גמ'. תנו רבנן: שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן, וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען, ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם, (יהושע כ') חברון ביהודה כנגד (דברים ד') בצר במדבר, שכס בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן. ושלשת - שיהו משולשין, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכס, ומחברון לשכס כמשכס לקדש, ומשכס לקדש כמקדש לצפון. בעבר הירדן תלת, בארץ ישראל תלת? אמר אביי: בגלעד שכיחי רוצחים || דכתיב: (הושע ו') גלעד קרית פועלי און עקובה מדם, מאי עקובה מדם? א"ר אלעזר: שהיו עוקבין להרוג נפשות.

תוספות

בגלעד שכיחי רוצחים - פי' ולהכי הוצרכנו לערי מקלט לפי כשהורגים מזיד בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כדאמר' לקמן (דף י:).

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.